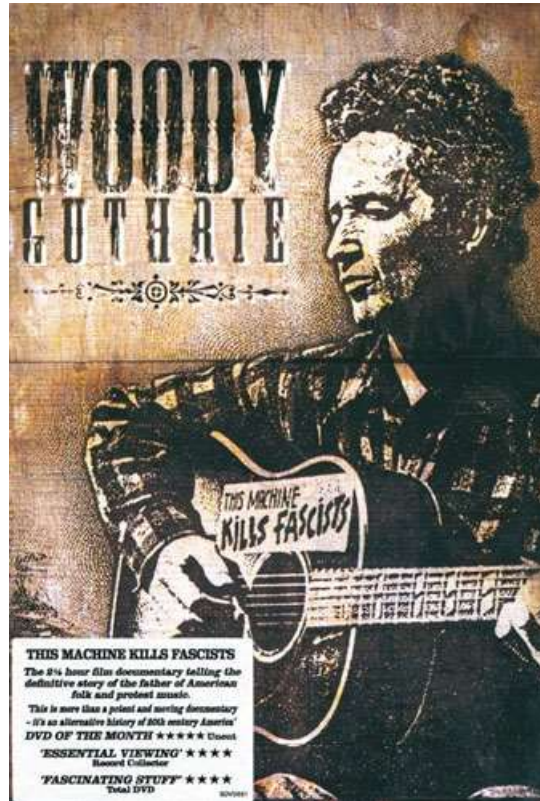

Ur *Internationalen* 51/2005

Kent Werne

Ett stridsrop i drakens mage

Denna artikel handlar om den amerikanska socialistiska folksångaren Woody Guthrie (1912-1967). Den skrevs bl a med anledning av att det just utkommit ut en amerikansk dokumentär om honom:

Omslaget till DVD-videon **WOODY GUTHRIE — This machine KILLS FASCISTS**, producerad och regisserad av Stephen Gammond.

Sångaren och låtskrivaren Woody Guthrie lärde sig socialismen på vägarna, inte genom böcker eller protestmöten. För den som vill lära sig Woody Guthrie erbjuder dokumentären *Woody Guthrie — this machine kills fascists* inte bara folkbildning om en inflytelserik legend utan påminner också om att USA är så mycket mer än George Bush och McDonalds.

Woody Guthrie var en hel låtskrivargenerations idol — en ikonernas ikon. Han var exempelvis Bob Dylans största förebild och inspirationskälla, och flera av Bruce Springsteens skivor, särskilt "Nebraska" och "The ghost of Tom Joad", är omedelbart hopskarvade med hans musikaliska arv. Han betraktas ofta som centralfiguren i "folkmusikens" gyllene tidsålder, och inom amerikansk arbetarrörelse är han en legend. Men även om vänstern var hans "home base", så kom många av hans sånger att bli allmängods i den amerikanska visskatten. I USA har alltså hans inflytande varit enormt. Men för de flesta svenskar är Woody Guthrie bara ett namn. Om ens det.

Det kan delvis bero på att inget finns skrivet om honom i Sverige. Det finns bara en bok om Woody Guthrie på svenska: hans självbiografi *Bound for Glory* (*Hela Härligheten*, Ordfront 1989). På engelska finns däremot ett flertal biografier. Under hösten har dessutom en amerikansk dokumentär om Woody Guthrie släppts på DVD "This machine kills fascists", nu tillgänglig även i Sverige. Därmed kan en del av kunskapshålet fyllas igen.

Dokumentären gör en två och en halv timmes djupdykning i Guthries liv. Vi får träffa släkt, vänner, musikkollegor och experter, och så förstås Guthrie själv — i korta filminslag och spåakiga ljudupptagningar. Allt samordnat av folksångaren Billy Bragg. Fokus ligger på musiken — men politiken följer med på tåget, för i Woody Guthries värld var dessa storheter nästan oskiljbara.

I dokumentären blir legenden levande. Den beskriver honom utan ideologiska hämningar, och fram träder ett porträtt som på många sätt påminner om Karl Marx. Guthrie var likt Marx en person med noll ordning i sitt privatliv, med vänsterprassel, tre giftermål och ett dussin ungar på halsen; eller som biografiförfattaren Ed Cray konstaterar i filmens inledning: "Woody Guthrie was not a saint". Men samtidigt var han, även här likt Marx, en person som gick in i uppgiften att förändra världen med hela sin själ och som tycks ha ägnat dygnets alla timmar åt att skriva. Under sitt relativt korta liv skrev han mer än 3 000 sånger.

Utkastad i fattigdom

Woody Guthrie föddes 1912 i den lilla staden Okema, Oklahoma, i den amerikanska södern. Han döptes till Woodrow, efter president Woodrow Wilsson, men kom att kallas Woody. Familjen tillhörde den övre medelklassen, fadern var cowboy och markspekulant, och de hade det bra ställt. Men det dröjde inte länge innan olyckorna slog till. Woodys äldre syster Clara brändes till döds, modern blev allt sjukare i vad som senare skulle konstateras vara Huntingtons Chorea (danssjuka), och fadern förlorade snart alla sina ekonomiska tillgångar. Trots medelklassbakgrunden fann sig Woody Guthrie snart utkastad i fattigdom. Och när först 30-talets djupa ekonomiska depression, och sedan "den stora sandstormen", svepte fram över den amerikanska södern, följde han med strömmen av migranter västerut.

En kvarts miljon utblottade lantarbetare och småbönder sökte sig i mitten av trettioalet från den amerikanska södern till "the promised land", till Kalifornien, för att plocka "vredens

druvor”. Så även Woody Guthrie. Men där fanns inte arbete åt alla, och för dem som fick arbete väntade ändå periodvis hunger. Migrantarbetarna fick känna på de lokala arbetarnas främlingsfientlighet, kapitalisternas klasskrig och statens hårda repression. Likheten med de latinamerikaner som idag söker sig över gränsen till USA för att söka jobb, och som blir utnyttjade av giriga arbetsköpare, är slående — med den skillnaden att 30-talets strömmar i huvudsak kom från andra delar av USA och inte utifrån.

Woody Guthrie hade börjat komponera låtar (om än inte på papper) redan vid fyra års ålder, och i sin ungdom hade han bildat The Corn Cob Trio tillsammans med Matt Jennings och Cluster Baker. Men det var på vägarna västerut, vid tältläger och protestmöten, med gitarren på ryggen och texthäftet i ränseln, som hans låtskrivande fann sitt innehåll. Guthrie lyckades fånga migrantarbetarnas erfarenheter i sina texter. I sånger som ”Do Re Me”, ”Dust Bowl Refugee” och ”I Ain't Got No Home”, satte han ord på utanförskapets villkor.

Och någonstans i detta sammanhang formades också hans socialistiska övertygelse. I dokumentären berättar Woodys dotter Nora om just detta: ”Han lärde sig socialismen på vägarna, inte genom att läsa en bok eller genom att delta på ett protestmöte”. Hans socialism tycks också vara omedelbar och kampinriktad. Eländet förvandlas till möjlighet. Friheten är gripbar, bara människor sluter sig, samman och kämpar. Som i ”Pastures of Plenty”: ”Every state in the Union US migrants have been. We'll work in this fight and we'll fight til we win.

Anslöt sig till armén

1939 började han skriva krönikor i den kommunistiska tidningen *People's Daily World*. Totalt blev det fler än 200 stycken. Samma år tog han tåget till New York, och blev snabbt en kändis i stadens radikala kretsar, där han spelade på flera gatumöten. Han blev också ett stående inslag på fackföreningsmöten och vid strejker runt om i landet. ”Jag sjöng på över hundra IWO-möten (International Workers Order)”, berättar han, ”ock jag mötte alla färger och typer av människor ni kan tänka er”. Och efter kritik från en feministisk fackföreningsaktivist skrev han också en kvinnornas fackhymn, ”Union Maid”, en sång som kom att bli hans mest populära under det kommande årtiondet: ”Oh, you can't scare me, I'm sticking to the union, (...) I'm sticking to the union 'til the day I die.”

Under andra världskriget engagerade sig Guthrie till hundra procent i kampen mot fascismen. Han anslöt sig både till armén och till marinen, och deltog aktivt i kriget. Men vapen var inte det enda han stred med. Han producerade antifascistiska kampsånger på löpande band, skrev ”this machine kills fascists” på sin gitarr och åkte ut på turné i delstaterna. Och även om tiderna var allt, annat än ljusa, så är det knappast apokalypsen som framträder i texterna. Helt i Guthriansk anda uttrycker de istället en uppriktig framtidsoptimism. Som i ”All you fascists”:

*I'm gonna tell you fascists
You may be surprised
The people in this world
Are getting organized
You're bound to lose
You fascists bound to lose*

Nationell berömmelse

När Woody Guthrie 1943 skrev sin självbiografi *Bound for Glory*, stod han på tröskeln till nationell berömmelse. Under 40-talet steg hans popularitet enormt och han reste land och rike runt med sin grupp *The Almanacs*. Och det var särskilt en sång som brände sig fast — den som har kommit att kallas ”det amerikanska folkets alternativa nationalsång” och som av

Bruce Springsteen har omnämnts som ”en av de vackraste sånger som någonsin skrivits”. Det handlar om ”This land is your land”. Och just denna sång bär också på en speciell historia.

I den version som slutligen trycktes i de officiella sångböckerna är originalets sista tre verser borttagna. Resultatet blir för en nutida radikal betraktare rätt tamt:

*This land is your land and this land is my land
From California to the New York island
From the redwood forest to the Gulf Stream waters
This land was made for you and me.*

*As I went walking that ribbon of highway
I saw above me that endless skyway
Saw below me that golden valley
This land was made for you and me*

*I've roamed and rambled and I followed my footsteps
To the sparkling sands of her diamond deserts
And all around me a voice was sounding:
This land was made for you and me*

*When the sun come shining, then I was strolling
And the wheat fields waving and the dust clouds rolling
As the fog was lifting a voice was chanting:
This land was made for you and me*

Men ”This land is your land” var ursprungligen betydligt vassare. I dokumentären menar Pete Seeger, en av Woody Guthries allra närmaste vänner och kompanjoner, att det är omöjligt att förstå innebörden i sången utan de sista tre verserna. Det som börjar som en naturromantisk uppräknings av USA:s geografi, slutar nämligen i ett socialistiskt stridsrop:

*As I went walking I saw a sign there,
And on the sign it said "No Trespassing."
But on the other side it didn't say nothing.
That side was made for you and me.*

*In the shadow of the steeple I saw my people,
By the relief office I seen my people;
As they stood there hungry, I stood there asking
Is this land made for you and me?*

*Nobody living can ever stop me,
As I go walking that freedom highway;
Nobody living can ever make me turn back
This land was made for you and me.*

De sista verserna ångar av kritik mot borgerlig privat egendom, mot klassklyftor och fattigdom. Och frågan som ställs: ”is this land made for you and me?”, vänder på perspektivet och kontrasterar den amerikanska drömmen mot den bistra verkligheten.

Men i efterkrigstidens USA var allt som innehöll ett uns samhällskritik bannlyst. Vissa saker hade börjat bli offentligt otillåtna. Och med femtiotalets mccartyism svepte en reaktionär dimma in över hela kontinenten. Det var livsfarligt att vara kommunist, socialist, ja ens

liberalt progressiv. Så det var säkert ingen slump att verserna ”försvann” från den officiella historien.

Foto: Al Aumuller (Public Domain).

Meddelandet ”**This machine KILLS FASCISTS**” (Denna maskin dödar fascister) placerade Woody Guthrie på sin gitarr i början av 1940-talet, vilket inspirerade många artister.

Radikal in i döden

När femtiotalet kom hade dock Woody Guthries gitarr redan börjat tystna, på grund av helt andra orsaker än antikommunistisk censur. I Woodys gener fanns nämligen en tickande bomb nervsjukdomen Huntingtons Chorea ett arv från hans mamma. Han hade länge haft det på känn, och när hans älskade dotter Cathy — liksom en gång hans syster Clara — brändes till döds i en olycka, kopplade sjukdomen ett dödligt grepp om honom. Han tappade gradvis alla kroppsliga funktioner och de sista 13 åren tillbringade han på sjukhus, ständigt uppassad av sin tredje fru Anneke Van Kirk och omgiven av sina övriga barn och vänner. Han dog 1967, sörjd av miljoner.

Men trots sjukdomen tycks han ha behållit sin radikalitet in i döden, något som Pete Seeger vittnar om i slutet av dokumentären. I mitten av femtiotalet, när läkarna fortfarande trodde att han var sinnessjuk, satt han inspärrad på mentalsjukhus. Seeger berättar om ett av sina besök hos Guthrie: ”Jag frågade hur han hade det. Woody svarade att allt var bra, han sa att detta var den friaste platsen i USA. 'Vad snackar du om, det är ju galler för fönstren' sade jag. 'Ja, men

här kan du hoppa upp på bordet och skrika att du är kommunist utan att de bryr sig ett dugg. Försök med det någon annan stans och se om du slipper undan med det', svarade han”.

Folkbildning

I en svensk kontext fungerar dokumentären ”This machine kills fascists” ungefär som Utbildningsradion i sina bästa stunder, det vill säga folkbildande. Och den påminner oss om att USA är mer än bara McDonalds, George Bush och Ricki Lake. För mitt i drakens mage finns en tradition, om än undanträngd, som ger hopp om livet för USA:s progressiva krafter. Denna tradition är Woody Guthrie och hans sånger en levande del av. Och på så sätt har han kommit att hålla det löfte han gav i den Steinbeckinspirerade sången ”Tom Joad”:

*Wherever little children are hungry and cry
Wherever people ain't free.
Wherever men are fightin' for their rights
That's where I'm gonna be, Ma.
That's where I'm a gonna be.*